

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, старшого наукового співробітника

Притули Христини Мирославівни

на дисертаційну роботу Куцаба Пйотра

«Фінансове забезпечення розвитку транскордонного співробітництва»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

1. Актуальність теми дослідження та зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Транскордонне співробітництво є важливою складовою державної регіональної політики, дієвим інструментом соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів та потужним каталізатором євроінтеграційних процесів на регіональному і місцевому рівнях. Після розширення Європейського Союзу (ЄС) у 2004-2007 рр. Україна отримала спільний кордон з країнами-членами ЄС (Польщею, Словаччиною, Угорщиною та Румунією), а її прикордонні регіони (в першу чергу її шість областей – Волинська, Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька та Одеська області) стали об'єктами регіональної політики цього об'єднання. Це створило додаткові можливості для прикордонних територій ефективно використовувати потенціал свого розвитку, для виходу на європейські ринки товарів та послуг шляхом поглибленої взаємодії через механізми транскордонного співробітництва та адаптації європейського законодавства у сфері регіональної політики тощо.

Процес входження України у європейський інтеграційний простір і визнання її європейськими партнерами потребує координації зусиль з розвитку співпраці з країнами ЄС і в першу чергу – сусідами України. Тому розвиток транскордонних регіонів, в рамках яких формуються інтенсивні та багаторівневі взаємодії між усіма суб'єктами та учасниками транскордонного співробітництва, є важливим об'єктом сучасної регіональної політики. Основними складовими забезпечення розвитку транскордонного співробітництва є питання інституційного, законодавчого, організаційного, фінансового та економічного характеру. З огляду на зазначене дисертаційне дослідження Куцаба Пйотра «Фінансове забезпечення розвитку транскордонного співробітництва», метою якого є розробка теоретичних та методичних підходів й практичних рекомендацій щодо удосконалення фінансового забезпечення транскордонного співробітництва, є надзвичайно актуальним та своєчасним.

Дисертаційна робота Куцаба Пйотра пов'язана з темами науково-дослідних робіт ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І.Долішнього НАН України», зокрема: «Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад Карпатського регіону в умовах реформування місцевого самоврядування» (номер

державної реєстрації 0115U000018), в рамках якої розроблено методичний інструментарій оцінки фінансового забезпечення розвитку прикордонних територій і досліджено ключові показники-індикатори транскордонного співробітництва України та Польщі; «Ризики бюджетної децентралізації у формуванні фінансового потенціалу територіальних громад Карпатського регіону» (номер державної реєстрації 0117U003493), де дисертантом обґрунтовано інструментарій ризик-менеджменту у транскордонному співробітництві, виокремлено основні види ризиків.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Обґрунтованість та достовірність основних положень, методичних підходів, висновків та рекомендацій, поданих у дисертації, забезпечується методологією дослідження, в основу якого покладено фундаментальні положення сучасних теорій регіоналістики та просторового розвитку щодо дослідження ключових засад, особливостей, принципів та факторів впливу на процес фінансового забезпечення транскордонного співробітництва (ТКС), обґрунтування складових механізму його здійснення, а також загальнонаукові та спеціальні методи і прийоми наукових досліджень. Зокрема, у роботі використано такі методи дослідження як статистичний, системний, функціональний та економіко-математичного моделювання.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, окреслено мету і завдання роботи, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів. Сформульовані мета та завдання дослідження відображають ключові аспекти досліджуваної проблематики і визначають структуру викладу матеріалів дисертації.

У першому розділі дослідження розкрито суть, особливості та значення фінансового забезпечення транскордонного співробітництва, окреслено його характерні ознаки, принципи та переваги за рахунок формування доданої вартості. Дисертантом удосконалено термінологічний апарат дослідження з уточненням сутнісного трактування понять «транскордонне співробітництво» та «фінансове забезпечення транскордонного співробітництва» (с. 36-37). Крім того запропоновано низку нових критеріальних ознак класифікації фінансового інструментарію розвитку транскордонного співробітництва: нормативно-правова регламентація, участь у проведенні реформ та механізми фінансування, кризові явища й потреба використання інструментів кризового менеджменту, форми надання, сфера реалізації, співвідношення мультиплікативного ефекту та фінансового важеля та інші (с. 47-48). У роботі наведено організаційно-економічні засади розвитку ТКС з акцентуванням на його фінансовому

забезпеченні, які включають чітко визначену послідовність дій, таких як: конкретизація тематичних цілей, форм та ступеня розвитку ТКС у різних соціально-економічних площинах; аналіз і оцінка існуючих форм фінансового забезпечення розвитку ТКС; обґрунтування пріоритетів розвитку ТКС і форм фінансового забезпечення; моніторинг конвергенції прикордонних регіонів за різними напрямками; формування стратегій розвитку та фінансового забезпечення ТКС; контроль та коригування форм та інструментів фінансового забезпечення ТКС (с. 61-63).

У другому розділі запропоновано методичний інструментарій оцінювання фінансового забезпечення прикордонних територій. Зокрема, автором ідентифіковано основні індикатори (с. 80) та алгоритм оцінювання рівня транскордонного співробітництва (с. 81). Цікавими є результати дослідження стосовно оцінки рівня транскордонної конвергенції та взаємопроникнення (с. 90), які можуть лягти в основу розробки перспективних напрямів розвитку українсько-польського транскордонного регіону. Автором проведено детальний аналіз українсько-польського транскордонного співробітництва в економічній, соціальній, інноваційно-інвестиційній, техніко-технологічній й безпековій площинах. Виявлено, що найбільш явно процеси дивергенції в українсько-польському транскордонному регіоні проявлялись у соціальній та інноваційно-інвестиційній сферах розвитку ТКС (с. 102-105, 109).

Заслуговує на увагу авторський підхід, представлений у третьому розділі, до систематизації видів ризику, методів оцінювання й управління ними з урахуванням наднаціональних, національних та регіональних особливостей транскордонного співробітництва, який ґрунтується на поєднанні видів, методів управління, підходів до оцінювання. Найбільш характерними ризиками ТКС є фінансові, стратегічні, операційні, ризики загроз і небезпек, ризики транскордонної дивергенції та ін. (с. 168-170). Базуючись на окреслених в роботі напрямках розвитку фінансового забезпечення транскордонного співробітництва автором розроблено концептуальні засади розвитку фінансового забезпечення транскордонного співробітництва (с. 173-176).

Висновки і рекомендації, подані у дисертації, є достатньо обґрунтованими, що підтверджується їх апробацією на науково-практичних конференціях та впровадженням у господарську практику. Зокрема, результати дослідження використані Департаментом фінансів Львівської облдержадміністрації при розробці Регіональної програми з міжнародного і транскордонного співробітництва, європейської інтеграції на 2018-2020 роки та обґрунтуванні стратегічних напрямів розвитку фінансового забезпечення (довідка № 10-16 від 06.11.2018р.); Інспекцією захисту рослин та насінництва м. Жешува Підкарпатського воєводства Польщі при оцінюванні стану інтеграційного потенціалу прикордонних територій на основі індикаторного підходу (довідка № 7124 від 19.11.2018р.).

Науково-методичні положення дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі Вищої техніко-економічної школи імені Броніслава Маркевіча в м. Ярославі при викладанні дисциплін «Регіональна економіка», «Державне регулювання економіки», «Макроекономіка» (довідка № 0-24/18 від 22.11.2018р.)

3. Наукова новизна одержаних результатів

До вагомих наукових результатів, що розкривають особистий внесок автора у досліджувану проблему та характеризують новизну роботи належать такі:

- удосконалено термінологічний апарат дослідження в частині уточнення сутнісного трактування поняття «фінансове забезпечення ТКС», яке запропоновано розглядати як систему відносин з акумулювання та трансформації наявних фінансових ресурсів, виявлення й залучення потенційних джерел фінансування для досягнення спільних вигод і переваг у різноманітних сферах діяльності по обидві сторони кордонів суб'єктами та учасниками транскордонної співпраці у межах компетенцій, визначених їх національним законодавством. На відміну від існуючих, таке визначення має комплексний характер, базується на цільовому, ресурсноорієнтованому та функціональному підходах й акцентує на результативності ТКС (с. 35-37);

- розроблено підхід до обґрунтування механізму фінансового забезпечення ТКС як комплексу чітко визначених і взаємопов'язаних інструментів, важелів, методів та форм фінансування суб'єктів та учасників ТКС, який забезпечує оптимізацію джерел акумулювання, розподілу та використання фінансових ресурсів з врахуванням як спорідненості, так і регіональних відмінностей, який, на відміну від існуючих, ґрунтується на виокремленні організаційно-економічних засад та специфічного інструментарію, пов'язаного з процедурними аспектами фінансування ТКС (с. 61-63);

- запропоновано методичний підхід до оцінювання інтеграційного потенціалу прикордонних територій на основі визначення індикаторів розвитку ТКС, які систематизовані в розрізі економічних, техніко-технологічних, фінансових, розвитку освіти, науки та культури, перетину, контролю, безпеки, мобільності та міграції через кордони. Обґрунтовано використання низки показників, які можуть слугувати основою для розрахунку рівня транскордонної конвергенції та взаємопроникнення (с. 79-80);

- окреслено алгоритм розробки стратегії ТКС, яка включає довгострокові цілі й охоплює механізм фінансування, фінансові інструменти її забезпечення та базується на ідентифікації таких ризиків як: фінансові, стратегічні, операційні, загроз і небезпек, транскордонної дивергенції, що дозволить забезпечити досягнення довгострокових пріоритетів, конкурентних переваг й реалізацію тематичних цілей розвитку транскордонних регіонів (с. 155-157);

- обґрунтовано підхід до систематизації фінансового інструментарію ТКС з

виокремленням ключових класифікаційних критеріїв, які розкривають змістовну, предметно-цільову та функціональну спрямованість й інституційне забезпечення реалізації відповідних програм; запропоновано низку нових критеріальних ознак класифікації фінансового інструментарію розвитку ТКС, таких як: нормативно-правова регламентація, участь у проведенні реформ та механізми фінансування, кризові явища й потреба використання інструментів кризового менеджменту, форми надання, сфера реалізації, співвідношення мультиплікативного ефекту і фінансового важеля та інші (с. 46-48);

- систематизовано фактори фінансового забезпечення ТКС з позицій взаємозв'язку на пряму дії на його результативність з виокремленням чинників стимуляторів й дестимуляторів, що дозволяє прогнозувати як позитивний, так і негативний вплив на ефективність транскордонного співробітництва (с. 56-57);

- подано пропозиції щодо обґрунтування концептуальних напрямів розвитку фінансового забезпечення ТКС, які ґрунтуються на стратегічних пріоритетах реалізації регіональної політики ЄС та національної з позицій «напряму впливу-результат» і є базою для розробки основних засад фінансового забезпечення ТКС на основі системного підходу з чітким обґрунтуванням мети, завдань, принципів, об'єктів, суб'єктів, джерел фінансування, їх достатності, взаємозв'язку та взаємозалежностей (с. 172-173).

4. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Основні наукові положення, результати і висновки дослідження достатньо повно висвітлені у 19 наукових працях загальним обсягом 6,78 друк. арк., з яких особисто автору належить 5,7 друк. арк., у тому числі 1 публікація у науковому періодичному виданні інших держав, 9 – у наукових фахових виданнях України, з яких 8 включені до міжнародних наукометричних баз; 7 – у матеріалах науково-практичних конференцій, 2 – в інших виданнях.

Результати дослідження були апробовані на 7 міжнародних і всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях.

Зміст автореферату повністю розкриває базові положення, висновки і пропозиції, які представлені у дослідженні. Зазначене вище і детальне вивчення дисертації та наукових праць Куцаба Пйотра дозволяє зробити висновки, що результати дисертаційного дослідження оприлюднені до захисту дисертації на належному рівні.

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Куцаба Пйотра за своїм змістом, рівнем наукової новизни, систематизацією матеріалу, висновками та пропозиціями являє собою завершене та самостійно виконане наукове дослідження, яке відповідає всім вимогам, встановленим МОН України для кандидатських дисертацій. Дисертація

складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 222 найменувань на 26 сторінках; включає 13 таблиць, 37 рисунків, а також 7 додатків на 13 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 229 сторінок, з них основний текст – 177 сторінок.

6. Дискусійні положення та зауваження до роботи

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, необхідно висловити окремі зауваження та дискусійні положення:

1. Аналізуючи розвиток транскордонного співробітництва за участі прикордонних регіонів України та Польщі автор фокусує увагу здебільшого на таких формах транскордонного співробітництва як єврорегіони, кластери, угоди про транскордонне співробітництво (с. 29, 57, 173). Водночас у країнах-членах ЄС та Ради Європи на законодавчому рівні врегульовані питання формування та функціонування таких транскордонних структур єврорегіонального типу як ЄОТС, ОЕС, Робочі громади, Євроквартали, Євроміста тощо, більшість з яких вже довели свою ефективність у визначенні та реалізації спільних цілей та завдань розвитку суміжних прикордонних територій.

2. Розроблений автором методичний інструментарій для оцінки розвитку транскордонного співробітництва слід було б апробувати на рівні прикордонних регіонів України та Польщі (с. 82-89), що дозволило б виявити спільні тенденції розвитку та сформувані перспективні напрями розвитку українсько-польського транскордонного регіону. Крім того, слід було б більше уваги приділити економічній складовій транскордонного співробітництва з перспективою налагодження транскордонних ланцюгів доданої вартості.

3. У підрозділі 3.1 автором побудовано моделі трендів окремих соціально-економічних показників України та Польщі (с. 139-140). Дисертаційне дослідження значно б виграло якби автором був проведений детальний аналіз факторів, трендів та визначення передумов позитивної динаміки їх розвитку.

4. Автором систематизовано фінансове забезпечення транскордонного співробітництва (с. 47-48) за критеріями класифікації та наведено його характеристика. Цікавою була б думка автора щодо шляхів та можливостей використання запропонованих методів та інструментів фінансового забезпечення ТКС у рамках національного законодавства та представлення алгоритмів їх застосування на окремих прикладах (зокрема, у розрізі окремих форм транскордонного співробітництва чи сфер розвитку територій).

5. Формулюючи стратегічні напрями розвитку фінансового забезпечення транскордонного співробітництва (с. 153-155) слід було б поглибити аналіз існуючих стратегій розвитку суміжних прикордонних регіонів сусідніх країн за участі України, здійснити моніторинг виконання задекларованих у них цілей, дати оцінку ефективності реалізації даних стратегій та доцільності використання тих чи інших джерел їх фінансування.

Однак, вказані зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Куцаба Пйотра, виконану на належному теоретико-методологічному та науково-практичному рівні.

7. Загальний висновок

Дисертаційна робота Куцаба Пйотра на тему «Фінансове забезпечення розвитку транскордонного співробітництва» виконана та оформлена на належному науковому рівні та є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати.

Аналіз змісту дисертації, автореферату та основних публікацій Куцаба Пйотра дозволяє зробити висновок, що поставлені в роботі завдання є осмислені та вирішені на високому теоретико-методологічному рівні. Автореферат повною мірою висвітлює усі положення наукової новизни та результати дисертаційного дослідження.

Сукупність одержаних результатів забезпечує вирішення конкретної наукової задачі щодо розробки теоретичних та методичних підходів й практичних рекомендацій щодо удосконалення фінансового забезпечення розвитку транскордонного співробітництва, та відповідає спеціальності 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

За змістом, оформленням, новизною дослідження і практичним значенням дисертація відповідає вимогам МОН України, викладеним у п. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (із змінами), а її автор Куцаб Пйотр заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, старший науковий співробітник,
завідувач сектору транскордонного співробітництва ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»

Х.М. Притула

